

Werkconferentie Tekenen en dan.....? Maandag 8 februari 2010.

Verantwoording en resultaten Werksessie Inclusief Onderwijs

In de werksessie Inclusief Onderwijs is gewerkt door aan de hand van een tweetal praktijkcases, uit respectievelijk het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. Met gebruikmaking van het verslag is vervolgens dit aanbevelingendocument tot stand gekomen, waarmee de volgende stappen gezet kunnen worden.

Praktijkcase primair onderwijs: Inclusief onderwijs in Zeeland

Het begin

Zo'n tien jaar geleden nam de gemeente Middelburg het initiatief de openbare en christelijke basisscholen te laten samenwerken in een brede school. Er was behoefte aan en geld voor nieuwbouw. De gemeente wilde de brede school als concept en als gebouw. Arduin, de Zeeuwse zorginstelling sloot aan om in het gebouw een dagverblijf voor kinderen met beperkingen te vestigen.

Hoe is het nu

De kinderen met een beperking van het dagverblijf van Arduin draaien nu mee in de groepen op de school. De basisschool organiseert haar onderwijs zoveel als mogelijk inclusief.

De kritische succes factoren

1. De schooldirecteur

Hans Barth, 33 jaar werkzaam in het onderwijs in Middelburg, ging mee in het concept, mede op basis van een zeer positieve ervaring met een leerling met downsyndroom.

2. De aanmelding van deze 1^e leerling

De moeder van de leerling met down kende de vrouw van de schooldirecteur via volleybal en vroeg of haar zoon welkom was.

3. Het besluit van de directeur en het team

De directeur vond het goed en zijn team ook, op voorwaarde dat per jaar zou worden bekeken of het goed ging. De schooltijd verliep t/m groep 8 goed. De voorwaarde die vooraf was gesteld, speelde al snel geen rol meer.

5. De keuzes van de school

- Voor de school geldt als principe: elk kind dat in de wijk woont, moet in principe de Cypressenhof kunnen bezoeken. Als het kind een beperking heeft, wordt bekeken hoe diens programma wordt aangepast. Inclusief wil niet zeggen dat een kind met een rugzakje altijd 100 % in de klas zit.
- Soms worden ook op de Cypressenhof kinderen toch doorgestuurd. Een voorbeeld is de jongen met het syndroom van Gilles de la Tourette. Tot en met groep 5 ging het goed. Daarna werd de situatie niet handelbaar meer “tot en met het gooien met stoelen”. De leerkracht en de klas konden het niet meer aan. Deze jongen ging naar een cluster 4 school. Directeur Barth: Misschien dat het met 1op1 begeleiding nog gegaan was. Maar dan schiet de rugzak tekort. Ik heb nog geprobeerd het deel van de rugzak voor ambulante begeleiding van het REC los te krijgen, maar het REC weigerde. Ik snap dat wel, ze moeten een dure dienst in Goes draaiende houden. Ik wilde dit niet op de spits drijven. In een andere kwestie heb ik het wel gedaan. Toen heb ik een ambulante begeleider weggestuurd, omdat deze niet deskundig was en maar wat deed. Dat kan niet.
- Elk kind uit het dagverblijf van Arduin (dat dus een ruimte heeft binnen het schoolgebouw) wordt in principe gekoppeld aan een groep van de school. Per kind wordt bekeken wat kan en in welke groep het kan. De directeur dwingt leerkrachten niet. De meesten willen wel. De voorwaarde is dat de begeleiding die nodig is voor een kind, er ook is. Arduin levert deze begeleiding. Barth: „Het gaat om kinderen met de diagnose dagverblijf. Ze zijn niet zindelijk, praten niet, kunnen in een rolstoel zitten. Begeleiding is voor deze kinderen echt nodig. Wij beseffen dat we deze kinderen meestal niet kunnen leren lezen maar we zien: er gebeurt iets met het kind als ze erbij zijn. ook deze kinderen zijn leerbaar.”

6. De *andere* leerlingen

Voor de *andere* leerlingen betekent het ook veel. Stichting Perspectief heeft onderzoek gedaan op de school en daarvoor met alle kinderen gesproken. Daaruit blijkt : ze vinden het geweldig dat ook deze kinderen meedraaien. Een voorbeeld. We hadden een jochie van 13, half doof, half blind, kon niet praten. Die ging met een bepaalde groep altijd mee naar de gymzaal en lag daar op een mat. De andere kinderen kwamen altijd naar hem toe om bij hem een oefening te doen. Ze vinden het geweldig.

7. De ouders

Kinderen en ouders kijken in het algemeen zeer positief naar de deelname van Arduin. Onze school is de grootste in de regio. Dat komt omdat we een heldere onderwijskundige visie hebben en omdat we inclusief zijn. Dat trekt mensen aan.

8. De directeur en het team

Binnen het team ligt het anders. Soms is er behoorlijke strijd. Niet alle leerkrachten vinden dat deze kinderen erbij horen. Die vinden dat het speciale circuit er niet voor niets is. Ik weet ook niet wat er gebeurt als ik over een jaar of wat uittreedt. Er zijn er veel in het team die dit steunen, maar wat als er een nieuwe directeur komt?

9. De inspectie

De directeur vertelt verder: „Ik kreeg laatste twee inspecteurs langs die kwamen kijken wat wij doen. Wat we doen, kan helemaal niet omdat er kinderen in de klas zitten die niet staan ingeschreven als leerling. Dat mag eigenlijk niet. De inspecteurs kwamen kijken of het wel verantwoord is wat wij doen. Een heeft tegen me gezegd dat hij onder de indruk is van mijn visie. Hun rapport krijg ik binnenkort.”

10. Wetgeving; Passend onderwijs

De voorstellen voor passend onderwijs stellen niks voor. Er is een kans gemist. De regering moet een visie op tafel leggen: zo doen we het. Als je het veld laat kiezen, gebeurt er niets. Wat nodig is voor inclusief onderwijs is: andere wetgeving en betere scholing van leerkrachten. De kwaliteit van leerkrachten die van de Pabo komen is niet best. Scholen nemen toch graag jonge leerkrachten aan omdat ze zo goedkoop zijn.

Bij Passend onderwijs moeten scholen binnen een regio aangeven wat ze tot hun zorgprofiel rekenen. Binnen een regio kun je dan krijgen dat een school zegt: ik leg me toe op kinderen met autisme, een andere school op het syndroom van Down. Scholen kunnen zo kiezen. Het kan ook zijn dat een school zegt: ik fuseer met een zmlk-school en daar stuur ik dan alle ouders van kinderen met een beperking naar toe.

Kan een school het zorgprofiel "inclusief" kiezen? Natuurlijk kan een school dat. Het zou financieel ook gaan, als je de middelen van onderwijs en zorg bij elkaar legt. In het basisonderwijs is de laatste 15 jaar veel veranderd. Er zijn veel initiatieven zoals bij ons. Maar ook bij die initiatieven zie je dat het niet volledig inclusieve scholen zijn. Soms is er te weinig ondersteuning. In voortgezet onderwijs kan heel weinig en daar krijg je belachelijke argumenten zoals bij die jongen met downsyndroom (zie hieronder). In andere landen kan het wel, bij voorbeeld in Finland, Zweden en Italië.

11. Het Voortgezet Onderwijs

Onze leerling met downsyndroom mocht niet door naar het reguliere Voortgezet Onderwijs. Een van de argumenten om hem daar te weigeren was: "dit kind kan aanleiding geven tot pestgedrag". Deze leerling is nu naar Voortgezet Speciaal Onderwijs gegaan. Een ZMLK-groep met 5 leerlingen. De directeur van de oude basisschool over deze situatie: „Erg gezellig, begrijp ik, maar hij leert niet meer zoals hij bij ons leerde”.

Praktijkcase voortgezet onderwijs: Ouders zoeken school voor hun kind

Wat is het initiatief

In Rotterdam en omstreken heeft een groep ouders het initiatief genomen voor het starten van een (experiment) integratieklas op de middelbare school. Alle ouders hebben hun kinderen met een beperking op een reguliere basisschool. De zeven leerlingen functioneren en leren daar goed. Ze zijn bijna toe aan de overstap naar voortgezet onderwijs.

De ouders hebben met 21 scholen een gesprek gehad om hun kinderen aan te melden: we gaan dan in tweetallen (2 ouders met presentatie) en bespreken dan de mogelijkheid tot aanmelding en de mogelijkheid tot het starten van een integratieklas, zoals er bijvoorbeeld elders in het land (Novalis was zelf ook op de conferentie aanwezig) al als goed voorbeeld aanwezig is.

Voor ons ouders is het nog een vraag waarom het niet lukt om in deze regio een VO school te vinden die bereid is.

[Een aantal aanwezigen van de werksessie spraken de intentie met elkaar uit om de ouders te ondersteunen bij het vinden van mogelijkheden voor deze groep leerlingen in de regio Rotterdam.]

Kritische succesfactoren

1. Diploma-eis

Mirjam merkt dat de diploma-eis een formeel obstakel vormt. Scholen stellen snel dat kinderen met een verstandelijke beperking het examen niet kunnen halen en dat ze daarom niet mogen toelaten. (Avi Cohen zegt daarvan: je kunt vrijstelling geven, het is geen echt probleem).

2. De school; we weten niet hoe het moet

Verder merkt Mirjam dat scholen het verzoek afhouden met argumenten als: allemaal leuk, maar waarom kom je bij ons. We kunnen het niet, we zouden het wel willen maar we zijn er nog niet aan toe. Etc.etc. Avi Cohen schat in dat de groep tientallen scholen heeft benaderd en dat met 25 scholen is gesproken inmiddels. Veel scholen willen niet eens een gesprek. De groep heeft nog geen VO-school gevonden die verder wil.

3. De (financiële) mogelijkheden

Volgens Avi Cohen zijn er formeel weinig belemmeringen. Er is genoeg geld in Nederland. Als je 7 kinderen met een beperking bij elkaar hebt, dan kun je een extra leerkracht en een assistent financieren. Er is ook genoeg expertise beschikbaar, als scholen het maar willen inzetten. Kinderen met een beperking tellen niet mee in de beoordeling van de schoolprestaties.

4. (Het ontbreken van de juiste) wetgeving

Het probleem is dat scholen het niet doen, omdat ze het niet hoeven te doen. Een schooldirecteur heeft geen enkele aanleiding om hierop door te gaan. Ouders kunnen niets afdwingen. Wat we nodig hebben is iemand met een goed hart die het als ideaal ziet. We bereiden nu een verzoek voor aan de staatssecretaris met het verzoek een integratieklas in de regio te beginnen als pilot.

5. De kwetsbaarheid van de leerlingen

In sommige gevallen acht de school de leerlingen te kwetsbaar voor de populatie op school. Terwijl juist deze leerlingen vaak de sociale competenties van leerlingen aanspreken. Mirjam merkt op dat zij de ervaring heeft dat de leerkracht op de basisschool juist aangeeft dat de klas socialer is geworden door de komst van de leerling met downsyndroom.

6. Het open staan voor ouders

Mirjam denkt ook dat men soms aarzelt over de inbreng van ouders. Ik voel me soms ook wel een lastige ouder. Terwijl als er een open en eerlijke communicatie is tussen school en ouders er juist veel te winnen valt. Door de komst van de leerling met downsyndroom en het meebrengen van begeleiding heeft onze school nu een vaste rugzakbegeleider die ook andere leerlingen met een (tijdelijk) leerprobleem helpt. Daarnaast heb je met een integratieklas meerdere actieve ouders die een bepaalde situatie of organisatie gezamenlijk kunnen oppakken.

7. De argumenten van de scholen zoals ze geregistreerd zijn door de ouders

5x Te veel zorgleerlingen en overbelaste zorgcoördinator en geen tijd. 2x komt deze integratieklas te vroeg, ons bestuur is er nog niet klaar voor. 1x is de geloofsovertuiging niet goed. 2x liever individueel. 3x te weinig ruimte. 2x voldoen deze leerlingen niet aan de toelatingseisen. 1x zou er te veel, ongewenste aanzuigende werking voor zorgleerlingen ontstaan. Onze kwaliteitskaart komt in het geding, alleen plaatsing op praktijkschool, is sociaal onverstandig. Wij hebben overbelaste leerkrachten. De publieke opinie is negatief

over onderwijs vernieuwing. Wij willen eerst de wetgeving afwachten. School belt gewoon niet terug. Wij zien niets in buddy systeem. Ons lerarenteam ziet het niet zitten. We hebben al een groep apart. U kunt naar ZML. Deze leerlingen kunnen geen diploma behalen.

Op basis van casussen is gediscussieerd over implicaties van de richting die het VN-verdrag aangeeft: namelijk leerlingen met een beperking gaan naar gewone scholen en krijgen daar ondersteuning. Wat is er voor nodig om het VN-verdrag op terrein onderwijs goed te implementeren.

(concept) Aanbevelingen Werksessie Inclusief Onderwijs

- 1) Bedenk eerst *wat voor maatschappij* we willen zijn en geef op basis daarvan inrichting aan ons onderwijs, zodat we kinderen en jonge mensen vormen die invulling kunnen geven aan *deze* maatschappij.**
  - a. Durf te kiezen voor alle mensen én voor de consequenties van deze keuze. Leg dit uit aan politici, bestuurders, ambtenaren, werkgevers, schoolleiding, ouders, werknemers, kortom, leg dit uit aan de samenleving.
  - b. Durf er voor te kiezen dat het niet nodig is om iemand buiten te sluiten. Bedenk dat onze ervaring leert dat kinderen uit een KDC geplaatst op een reguliere school, zich tegen alle verwachtingen in sterk cognitief kunnen ontwikkelen, bijvoorbeeld via facilitated communication.
  - c. Leg uit dat we dachten in een medisch model en waarom we dit niet meer moeten doen.
  - d. Leg uit wat het sociale model is, zodat iedereen weet wat er wel verwacht wordt.
  - e. Besef dat elk kind echt welkom hoort te zijn en besef wat dit betekent.
  - f. Besef dat kinderen zelf geen problemen maken van een beperking.
  - g. Besef dat kinderen zich juist socialer ontwikkelen, als ook kinderen met een beperking deel uitmaken van hun groep en school. Weet dat bijvoorbeeld pestgedrag in deze scholengemeenschappen veel minder voorkomt.

- 2) Maak een omslag in het denken over de kwaliteit van een school**
  - a. De kwaliteit van een school gaat veel verder dan de CITO score van de leerlingen. Laat deze score dan ook los om de kwaliteit van een school te etaleren en kies een model waarin de school als maatschappelijke organisatie gemeten wordt, op aspecten die betrekking hebben op betrokkenheid, zelfredzaamheid, verantwoordelijkheid, etc. De Index voor Inclusie is hiervoor een goed instrument.
  - b. Meet kwaliteit van bestaan en ontwikkeling van elke leerling aan de hand van individuele groei en niet aan de hand van te behalen prestaties.

- 3) Voor elke leerling geldt: 1 kind, 1 plan, 1 budget**

- a. Stel een programma op van onderwijs en zorg dat Ministerie overstijgend is en benoem hiervoor een Coördinator. Voeg binnen dit onderwijsprogramma de middelen van AWBZ en (nu nog) rugzak samen. Geef de regie aan ouders en school.
- b. Hef ook kinderdagcentra op en plaats ook deze kinderen met een beperking op een school in de eigen wijk met de ondersteuning die op de KDC's mogelijk was. [Een paar duizend kinderen zijn nu ontheven van leerplicht, terwijl ze wel recht hebben op onderwijs. Het overhevelen van de AWBZ-voorziening op een passende manier (dus inclusief opvang tussen de middag, vervoer en ondersteuning in de klas), realiseert dat recht.]

4) Verander het doel van de Onderwijsinspectie; van controleren naar excelleren
 ex·cel·le·ren -leerde, h geëxcelleerd uitblinken
 con·tro·le·ren -leerde, h gecontroleerd 1 toezicht houden op 2 beheersen:
 door het federale leger gecontroleerde gebieden
 Onze onderwijsinspectie kijkt of scholen zich aan de voorgeschreven wetten en regels houden. Deze controle past bij een maatschappij waarin burgers niet mondig zijn en informatie en communicatiemiddelen niet makkelijk voor handen zijn en ook Medezeggenschapsraden niet bestaan. In de huidige maatschappij is de actief controlerende rol van de inspectie feitelijk achterhaald. Een adequate klachtencommissie die klachten effectief kan onderzoeken, zou meer passen. De organisatie van de inspectie kan dan ingezet worden om scholen te laten excelleren. Ofwel de inspectie kan dan een bijdrage gaan leveren aan het beter laten presteren van scholen en de ontwikkeling van het onderwijs, in plaats van sec te kijken of een school doet wat is afgesproken en juist daardoor ontwikkeling en innovatie in de weg staat.

5) Zet veranderproces in van binnenuit en onderaf

- a. Stimuleer en steun ouders, partijen, bestuurders, scholen, leerkrachten etc. die cultuurdrager willen zijn en inclusief onderwijs in de voorhoede willen ontwikkelen.
- b. Zorg voor regelvrije of tenminste voor regelarme zones waarin nieuwe vormen ontwikkelt kunnen worden.
- c. Bouw van hieruit aan een netwerk van steunpuntscholen die hun kennis en ervaring met andere scholen kunnen delen.
- d. Streef naar ontwikkeling van inclusief onderwijs in elke wijk, voor elk kind. Voor basisonderwijs én voortgezet onderwijs.
- e. Beloon scholen die zich inclusief ontwikkelen met faciliteiten op het gebied van bijvoorbeeld sport en cultuur.
- f. Zorg er voor dat leerkrachten een inclusieve attitude hebben “elk kind hoort erbij, elk kind is welkom om leerling te worden in mijn klas”.
- g. Neem inclusief denken en doen op in het competentie profiel van de leerkrachten.
- h. Stel leerkrachten vrij om van collega's te leren over inclusief onderwijs, maar maak deze bijscholing ook verplicht, zodat leerkrachten niet meer

hoeven te twijfelen, of zij leerlingen met een beperking ook kunnen begeleiden.

- i. Maak de Pabo als organisatie inclusief en leidt studenten van de Pabo voor inclusief onderwijs op.
- j. Onderken nieuwe functies binnen het onderwijs en laat de Pabo hierbij aansluiten.

6) Maak ruimte voor nieuwe regels en afspraken. Enkele voorbeelden.

- a. Als ouders een geschikte school voor hun kind hebben gevonden, kan de school de leerling altijd aannemen, gegeven de wet en beschikbare faciliteiten. Zegt een school toch nee, dan kan een klacht (melding) bij de inspectie gedaan worden en een verbeterplan verplicht gesteld worden. Binnen een redelijke periode moet de betreffende school dan wel aan de onderwijsvraag van deze ouders/leerling kunnen voldoen.
  - b. De grootte van de klas is gelimiteerd bij wet, als kinderen met een beperking er deel van uitmaken. [Dit is bijvoorbeeld al zo geregeld in Italië]
  - c. De ondersteuning van de leerkracht wordt effectief in de klas gegeven [Meer handen in de klas, in plaats van geadviseer van buitenaf], zodat er geen extra overleggen zijn, maar uren en geld rechtstreeks ten goede komen aan het onderwijs in de klas.
-